

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Program konference:

9,00 – 9,30 hod	Prezence
9,30 – 11,00 hod	část I – příspěvky
11,00 – 11,20 hod	Přestávka
11,20 – 13,00 hod	část II – příspěvky
13,00 – 13,45 hod.	Oběd
13,45 – 15,00 hod	příspěvky
	Diskuse
15,00 hod	závěr

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

JUDr. Daniela Kovářová
prezidentka URA a senátorka

Přinese dětský ombudsman dětem záchranu?

Přinese dětský ombudsman dětem záchranu?

JUDr. Daniela Kovářová, senátorka a prezidentka Unie rodinných advokátů

Konference URA Děti a jejich právo na participaci, 15. května 2025

Úmluva o právech dítěte

článek 12

Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

Občanský zákoník – pokyn pro soudy

§ 867

- (1) Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.**
- (2) Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Náзору dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.**

Občanský zákoník – pokyn pro rodiče

§ 875

(1) Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.

(2) Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit. Náзору dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu.

Zákon o zvláštních řízeních soudních

§ 20 odst. 4) V řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl informován o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí. Obdobnou povinnost vůči nezletilému má i jeho zákonný zástupce nebo opatrovník.

§ 497 odst. 4) S ohledem na věk a rozumové schopnosti je dítě informováno o důvodech a všech krocích spojených s výkonem rozhodnutí. Zejména se mu s přihlédnutím k jeho rozumovým schopnostem a citovým vazbám vysvětlí důvody, které vedly k tomuto výkonu, kam bude převezeno, případně se mu zodpoví otázky, které v této souvislosti položí.

Dětský ombudsman

novela zákona o Veřejném ochránci práv (zákona č. 349/1999 Sb.),
uveřejněná ve Sbírce zákonů pod č. 70/2025 Sb.

§ 1a

(2) Ochránce práv dětí

- a) plní úkoly v oblasti ochrany práv dítěte vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte a dalších mezinárodních smluv, které jsou součástí právního řádu České republiky, a
- b) působí k ochraně před jednáním orgánů veřejné moci uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností v případech, kdy může být na svých právech dotčeno dítě.

§ 10 odst. 2

Každé dítě má právo obrátit se na ochránce práv dětí s podnětem týkajícím se porušení jeho práv přímo i bez vědomí svých zákonných zástupců (dále jen „podnět dítěte“).

§ 10a

(1) Při komunikaci s dítětem ochránce práv dětí zohlední jeho věk a rozumovou vyspělost.

(2) Ochránce práv dětí umožní dítěti projevit jeho názor a jeho vyjádření bude věnovat ve svém dalším postupu náležitou pozornost. Dítě má právo hovořit s ochráncem práv dětí bez přítomnosti svých zákonných zástupců.

Děkuji za pozornost a těším se na vaše vystoupení.

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

JUDr. Monika Novotná
advokátka a místopředsedkyně ČAK

JUDr. Dominika Erbrt, Ph.D.
advokátka

Zásahy do tělesné integrity dítěte

Rödl & Partner

ZÁSAHY DO TĚLESNÉ INTEGRITY DÍTĚTE

Právnická firma
roku 2012–2024

RODINA V PRÁVU A BEZPRÁVÍ – DĚTI A JEJICH PRÁVO NA PARTICIPACI

JUDr. Dominika Erbrt, Ph.D., JUDr. Monika Novotná

Praha 15. května 2025

ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ RÁMEC

1 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ RÁMEC

Základní právní předpisy

- Úmluva o právech dítěte – poskytuje ochranu dětem před jakýmkoli tělesným nebo duševním násilím
- Úmluva o lidských právech a biomedicíně – obecná úprava podmínek zásahu do tělesné integrity
 - informovaný souhlas = podmínka *sine qua non* pro jakýkoli zásah do tělesné integrity v oblasti péče o zdraví (čl. 5)
- Listina základních práv a svobod
 - nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, tělesné a duševní integrity člověka (čl. 7)
 - zvláštní ochrana dětí a mladistvých (čl. 32)
- Občanský zákoník
 - svéprávnost = způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (§ 15 odst. 2)
 - svéprávnost se nabývá mj. zletilostí, tedy dovršením 18. roku života (§ 30 odst. 1)
 - vyvratitelná domněnka: každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku (§ 31)
- Zákon o zdravotních službách

1 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ RÁMEC

Zákonný zástupce

- Pokud nezletilý není k jednání způsobilý, jedná za něj zákonný zástupce
- Udělil-li zákonný zástupce nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno; souhlas může být následně omezen i vzat zpět (§ 32 odst. 1)
- I když je nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, způsobilý jednat v určité záležitosti samostatně, lze podmínit, že následky právního jednání nastanou až souhlasem zákonného zástupce nezletilého uděleným v určené lhůtě, jinak ve lhůtě dvou týdnů od vyžádání (§ 36)
- Rozsudek Nejvyššího soudu 33 Cdo 2726/2021: *„Rozumovou vyspělostí se rozumí schopnost posoudit následky svého vlastního jednání, volní vyspělost vyjadřuje schopnost ovládnout své jednání. Právní úkon je svou povahou přiměřený těmto vyspělostem, pokud je nezletilý schopen posoudit podstatu takového právního úkonu, uvědomit si nejen pozitivní, ale i veškeré negativní následky, jež jsou s právním úkonem spojeny, a v souladu s tím adekvátním způsobem jednat. Uvedené znamená, že čím nižší je věk nezletilého, tím více vyvstává potřeba obezřetně vážit, zda v právním úkonu nevidí jen bezprostřední pozitiva a zda přitom neponechává stranou svých úvah případné povinnosti, které z jeho jednání v budoucnu vzniknou, případně zda k nim nepřistupuje lehkomylně.“*

1 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ RÁMEC

Zásah do integrity člověka

- Mimo případ stanovený zákonem nesmí nikdo zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu uděleného s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích. Souhlasí-li někdo, aby mu byla způsobena závažná újma, nepřihlíží se k tomu; to neplatí, je-li zásah podle všech okolností nutný v zájmu života nebo zdraví dotčeného. (§ 93 odst. 1)
- Zákonný zástupce může udělit souhlas k zásahu do integrity zastoupeného, je-li to k přímému prospěchu osoby, která není schopna dát souhlas sama. (§ 93 odst. 2)
- Zásah do integrity dítěte v rámci péče o zdraví:
 - postačuje souhlas jednoho z rodičů
 - pokud si rodiče odporují, nepřihlíží se k projevu žádného z nich – pak je musí poskytovatel zdravotní péče odkázat na soud nebo iniciovat zásah OSPOD
- Smlouva o péči o zdraví – uzavírá poskytovatel a zákonný zástupce nezletilého pacienta jménem nezletilého, nejedná se tedy o smlouvu ve prospěch třetího (chybná interpretace důvodové zprávy k o. z.)

KONFLIKT MEZI ZÁSTUPCEM A NEZLETILÝM

2 KONFLIKT MEZI ZÁSTUPCEM A NEZLETILÝM

Konfliktní situace (mimo režim ZZS)

1. zástupce i zastoupený s výkonem souhlasí – výkon může být proveden, je-li to k přímému prospěchu zastoupeného
2. zástupce s výkonem souhlasí, zastoupený nesouhlasí
 - relevantní je hranice 14 let (§ 100 o.z.)
 - má-li být zasaženo do integrity nezletilého, který dovršil čtrnáct let, nenabyl plné svéprávnosti a který zákroku vážně odporuje, třebaže zákonný zástupce se zákrokem souhlasí, nelze zákrok provést bez souhlasu soudu
3. zastoupený s výkonem souhlasí, názor zástupce se nezjišťuje
 - relevantní je rozumová a volní vyspělost a následky výkonu (§ 95)
 - nezletilý, který není plně svéprávný, může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle je-li to přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku a jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo závažné následky
4. zástupce s výkonem nesouhlasí, zastoupený si výkon přeje
 - zástupce je oprávněn souhlas odepřít, výkon nelze provést
 - zastoupený (starší 14 let) nebo osoba blízká může navrhnout, aby souhlas vyslovil soud

2 KONFLIKT MEZI ZÁSTUPCEM A NEZLETILÝM

Rámec soudního rozhodování

Relevance: prospěch nezletilého

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 409/23 #2

Obecný soud je povinen založit své rozhodnutí v řízení o péči o nezletilé na posouzení nejlepšího zájmu nezletilých, kterých se věc týká, a přihlédnout k jimi vyjádřenému přání. Pokud tak bez řádného odůvodnění neučiní, poruší právo účastníků řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i právo nezletilých zaručené v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

ZÁKON O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH

3 ZÁKON O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH

ZZS → v poměru speciality k o. z.

Povinnost poskytovatele zdravotních služeb zjistit názor nezletilého pacienta (§ 35)

- relevance názoru nezletilého pacienta narůstá úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti
- poskytnutí souhlasu nezletilého nebrání tomu, aby ošetřující zdravotní personál poskytl informaci o poskytnuté zdravotní službě zákonnému zástupci nezletilého
- jde-li o neodkladnou nebo akutní péči a souhlas zákonného zástupce nelze získat bez zbytečného odkladu, rozhodne o poskytnutí zdravotní služby ošetřující zdravotnický pracovník – toto se však nepoužije, pokud jde o zdravotní službu, kterou lze poskytnout na základě souhlasu nezletilého

3 ZÁKON O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH

Speciální úprava

Zákon o umělém přerušení těhotenství

- relevantní 16 let věku
- umělé přerušení nezletilé, která dovršila 16 let, se provede s vyrozuměním jejího zákonného zástupce, jeho souhlas se nevyžaduje
- chybějící souhlas zákonného zástupce u dívky starší než 14 let a mladší než 16 let se nahradí souhlasem soudu (§ 100 o. z.)

JUDIKATURA

Evropský soud pro lidská práva

- Rozsudek ESLP ve věci Glass proti Spojenému království
 - podávání morfia nezletilému pacientovi bez souhlasu matky
 - ESLP zhodnotil britskou právní úpravu: „*Ve Spojeném království je právní rámec pevně založen na povinnosti zachovat život pacienta, s výjimkou výjimečných okolností. Tentýž rámec upřednostňuje požadavek souhlasu rodičů a s výjimkou mimořádných situací vyžaduje, aby lékaři v případě nesouhlasu rodičů požádali o zásah soudu.*“
- V konkrétním případě se však nemocnice neobrátila na soud a postupovala v rozporu s vůlí zákonného zástupce, proto ESLP konstatoval porušení článku 8 Úmluvy

Evropský soud pro lidská práva

- Rozsudek ESLP ve věci Vavříčka a ostatní proti České republice
 - spojené řízení, první stížnost směřovala proti pokutě za přestupek otce, který odmítl povinné očkování nezletilých potomků a další stížnosti proti neumožnění výchovy v mateřské škole neočkovaným dětem
 - ve věci Vavříčka rozhodovaly Nejvyšší správní soud a Ústavní soud:
 - *Orgán veřejné moci, který rozhoduje o vynucení nebo sankcionování zákonné povinnosti podrobit se očkování, musí proto vzít v potaz výjimečné stěžovatelem tvrzené důvody toho, proč se odmítl podrobit očkování. V případě, že tu jsou takové okolnosti, které zásadním způsobem volají pro zachování autonomie dané osoby, to ovšem při současném zachování opačně působícího veřejného zájmu..., a tedy pro výjimečné nesankcionování [nesplnění] povinnosti podrobit se očkování, nesmí orgán veřejné moci zmíněnou povinnost ... sankcionovat či jinak vynucovat... Orgán veřejné moci, a v řízení o správní žalobě pak správní soud, vezme při svém rozhodování v úvahu všechny relevantní okolnosti případu, zejména naléhavost danou osobou tvrzených důvodů, jejich ústavní relevanci, jakož i nebezpečí pro společnost, které může jednání dané osoby vyvolat. Významným aspektem bude také konzistentnost a přesvědčivost tvrzení dané osoby. V situaci, kdy určitá osoba s příslušným orgánem veřejné moci od počátku nijak nekomunikuje a teprve v pozdější fázi řízení svůj postoj k očkování ospravedlní, nebude zpravidla předpoklad konzistentnosti postoje této osoby a naléhavosti ústavního zájmu na ochraně její autonomie dán.*

Evropský soud pro lidská práva

- Rozsudek ESLP ve věci Vavříčka a ostatní proti České republice
 - *Státy mají povinnost učinit nejlepší zájem dítěte, a rovněž zájem dětí jako skupiny obyvatel, ústředním bodem všech rozhodnutí dopadajících na jejich zdraví a vývoj. Pokud jde o imunizaci, jejím cílem by mělo být, aby každé dítě bylo chráněno proti závažným nemocem. Toho se v naprosté většině případů dosahuje tím, že je dítě plně naočkováno již v raném věku. Děti, u nichž tento úkon nelze provést, jsou nepřímo chráněny proti infekčním nemocem tak dlouho, dokud je ve společnosti udržována potřebná míra proočkovanosti, tj. jejich ochrana je dána kolektivní imunitou. Pokud tedy stát zastává názor, že strategie dobrovolného očkování nebude pro dosažení a udržení kolektivní imunity dostatečná, nebo kolektivní imunita není s ohledem na povahu nemoci relevantní (např. u tetanu), mohou vnitrostátní orgány pro dosažení potřebné míry ochrany proti závažným onemocněním oprávněně zavést povinnou vakcinaci. Soud má za to, že zdravotní politika ČR je založena právě na takových úvahách, a lze tedy o ní říci, že je v souladu s nejlepším zájmem dítěte, jež stojí v centru jejího zájmu.*

Evropský soud pro lidská práva

- Rozsudek ESLP ve věci Vavříčka a ostatní proti České republice
 - *Vyloučení stěžovatelů z předškolního zařízení znamenalo pro tyto malé děti ztrátu významné možnosti rozvíjet svoji osobnost a začít si osvojovat důležité sociální dovednosti a schopnost učení ve formativním pedagogickém prostředí. Bylo však přímým důsledkem rozhodnutí učiněného jejich rodiči odmítnout se podrobit zákonné očkovací povinnosti, jejímž účelem je ochrana zdraví, zejména u dané věkové skupiny. ... Rané dětství je pro očkování optimální dobou. Kromě toho možnost docházky do předškolního zařízení dětí, které nemohou být očkovány ze zdravotních důvodů, závisí na velmi vysoké proočkovanosti proti infekčním nemocem mezi ostatními. Soud má za to, že nelze považovat za nepřiměřené, pokud stát požaduje od osob, pro něž představuje očkování pouze vzdálené riziko poškození zdraví, aby akceptovaly toto univerzálně využívané ochranné opatření jakožto právní povinnost a ve jménu sociální solidarity ve prospěch malého počtu zranitelných dětí, které očkování využít nemohou. Podle názoru Soudu měl český zákonodárce legitimní právo toto řešení zvolit a taková volba je plně v souladu se záměrem ochrany zdraví obyvatelstva. Teoretická dostupnost stěžovateli navrhaných méně omezujících prostředků k dosažení tohoto cíle tomuto závěru nijak neubírá na platnosti.*

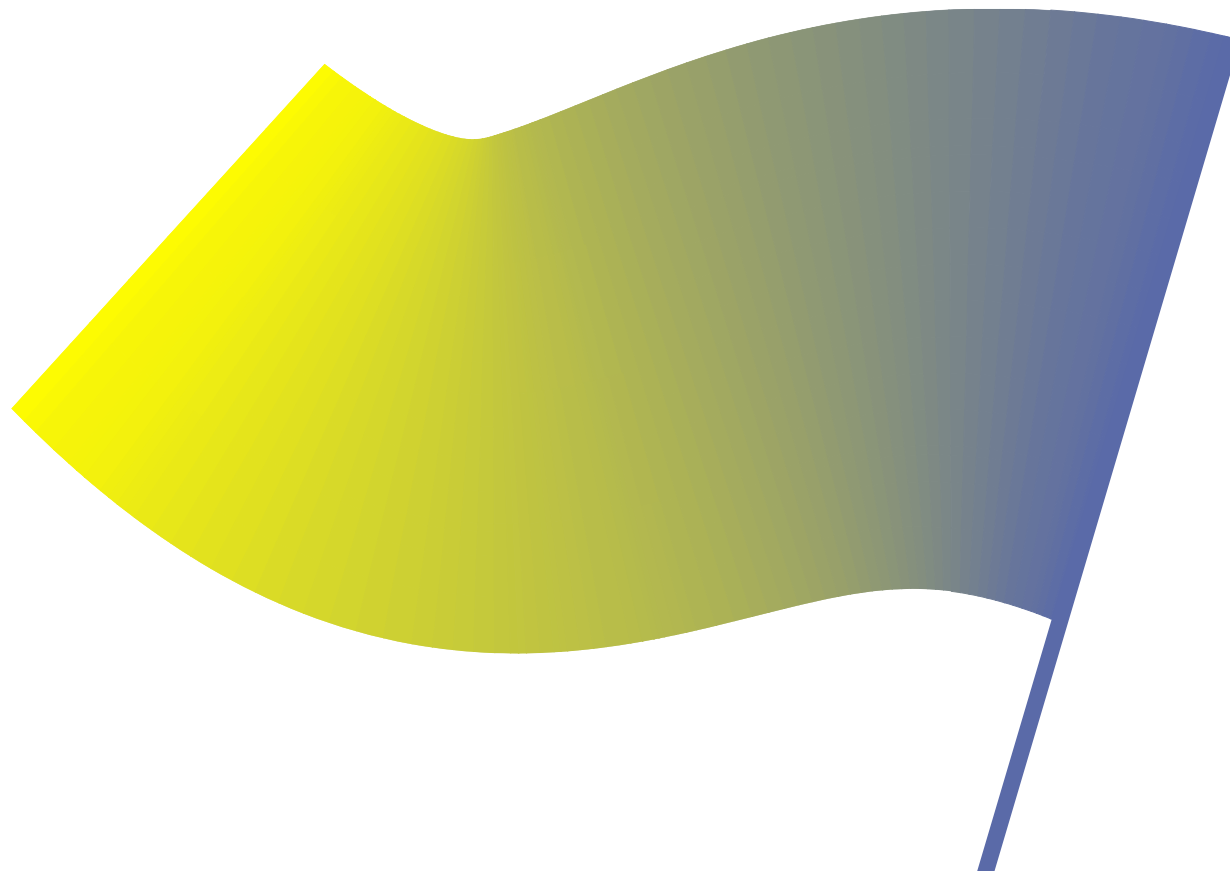
Ústavní soud

- Nález III. ÚS 459/03
 - *Odmítají-li rodiče léčbu nezletilého dítěte, jež je v bezprostředním ohrožení života, nepředstavuje vydání předběžného opatření podle § 76a občanského soudního řádu, kterým se dítě svěří do péče příslušného léčebného zařízení, porušení jejich práv zakotvených v čl. 32 odst. 4 či čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k nutnosti okamžitého zásahu není zpravidla možno v řízení o vydání takového předběžného opatření řešit případný spor rodičů s léčebným zařízením o vhodnosti té které léčby. Týká-li se věc dítěte ve věku okolo šesti let, není porušením čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, pokud toto dítě nebylo v daném řízení soudem vyslechnuto. Výslech rodičů musí soud provést pouze v případě, že by to pro rozhodnutí bylo nezbytné a z hlediska zákonné lhůty pro vydání rozhodnutí možné.*

Ústavní soud

- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3444/20
 - *Trvá-li ohrožení rozvojem nemoci po kontaminaci tkáně bakterií způsobující tetanus podle některých zdrojů až 30 dnů, nelze podle Ústavního soudu považovat za nepřiměřený požadavek odborného lékařského dohledu v prvních dnech bezprostředně následujících po úrazu nezletilé. Opustila-li stěžovatelka 1) nemocnici se stěžovatelkou 2) v den úrazu po prvotním ošetření na základě negativního reversu navzdory doporučení lékařů (k hospitalizaci a očkování), pak lze mít obavu o zdraví dítěte za osvědčenou, což jako zjištění potřebné k nařízení předběžného opatření podle zákona stačí.*
 - *Z pohledu Ústavního soudu obecné soudy (zejména krajský soud, který měl eventuálně více prostoru pro výsledky účastníků) postupovaly přiměřeně, nezjišťovaly-li názor nezletilé, t. č. desetileté, na otázku očkování protitetanovou vakcínou či nutnosti její hospitalizace, neboť nelze předpokládat, že by s ohledem na odbornost sporné otázky, a navíc i předpokládaný stres spojený s úrazem, návštěvou nemocnice a následnými pokusy o výkon předběžného opatření, byla schopna vytvořit si vlastní (nezávislý) názor, který by soud mohl vzít v potaz a který by jej mohl ovlivnit v úsudku.*

DĚKUJEME ZA POZORNOST

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

JUDr. Tomáš Lichovník
emeritní ústavní soudce

Participace v judikatuře Ústavního soudu

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

JUDr. Ema Tomšová

soudkyně, Okresní soud Karlovy Vary

Dítě jako rukojmí patologického rodiče

DÍTĚ JAKO RUKOJMÍ RODIČE S DUŠEVNÍM ONEMOCNĚNÍM

JUDr. Ema Tomšová, Ph. D.

soudkyně

Okresního soudu v Karlových Varech

CO JE CÍLEM PREZENTACE?

Cílem je *obhájit následující závěr:*

- ◉ Patologický rodič s neregulovaným chováním s absencí sebereflexe a náhledu, nemá právo pečovat o dítě, stýkat se s dítětem bez omezení či rozhodovat ve věcech rodičovské odpovědnosti, neboť pro vývoj osobnosti dítěte a jeho další život je působení patologického rodiče devastující a dítě se stává rukojmím takového rodiče, mj. z důvodu nerovného postavení rodiče a dítěte.
- ◉ S ohledem na jedinečnost každého případu je proto nutné **řádně zvážit omezení vlivu patologického rodiče na dítě** (nastavením jasných pravidel styku), **případně zamezit těžce patologickému rodiči účast v životě dítěte** (zákazem styku s dítětem, zásahem do rodičovské odpovědnosti).
- ◉ V kontextu participačních práv dětí je nutné **NÁZOR DÍTĚTE** patologického rodiče hodnotit **KRITICKY** v kontextu s dalšími důkazy, neboť u dítěte může dojít **k tzv. INHIBICI** (odebrání vlastní identity/dítě prezentuje jako svůj názor přání či názor patologického rodiče s cílem se mu zavděčit či v důsledku (i nevědomého) zmanipulování patologickým rodičem, příp. v důsledku (nežádoucího) přejímání vlastní odpovědnosti neúměrně věku dítěte)

DÍTĚ NA PRVNÍM MÍSTĚ

- ◉ *Je iluzorní představit si, že právo, resp. soud může svou autoritou poručit lidským citům.*
- ◉ *Je však naprosto nezbytné, aby soudy poskytlly účinnou ochranu dětem patologických a těžce patologických rodičů, neboť svým vlivem mohou narušit psychický a fyzický vývoj dítěte, mohou ohrozit jeho život a zdraví či způsobit i jeho smrt.*

PATOLOGICKÝ RODIČ

- ⊙ Patologický rodič dítěti připraví toxické prostředí a nerespektuje jeho lidskou důstojnost, patologický rodič chápe své právo na dítě absolutně, s následky péče patologického rodiče se člověk zpravidla prostřednictvím psychoterapie či psychiatrie vyrovnává po celý zbytek života.
- ⊙ Těžce patologický rodič vůbec nereguluje své závadové chování, na něž trpí úplnou absencí náhledu.
- ⊙ pojem patologický je užíván ve smyslu sociálním, nikoliv lékařském, byť i v lékařských textech patologický znamená „chorobný,“ popisující nenormální, nepřirozený stav

PATOLOGICKÝ RODIČ S DUŠEVNÍM ONEMOCNĚNÍM

- ◉ Často právě „patologický rodič“ vede „boj o dítě,“ a to dlouhodobě, přímočarě a zcela bez ohledu na dítě samé.
- ◉ Patologie je stručně řečeno odchylka od normy, tj. abnormalita. Patologické chování je tedy chování nenormální, tj. odchylovající se od společensky uznávaných norem. Je to chování sociálně maladaptivní (nepřizpůsobivé) tj. chování, které překáží fungování jedince ve společnosti, nebo společnosti přímo škodí.
- ◉ Patologický rodič je rodič s duševním onemocněním, resp. duševní poruchou. **Patologickému rodiči však ne vždy musí být duševní porucha diagnostikována.**

DG. DUŠEVNÍ PORUCHA

○ Mezinárodní klasifikace nemocí vyjmenovává „Duševní poruchy a poruchy chování“ v části „F,“ kde je najdeme pod jednotlivými kódy, které se dále objevují v psychiatrických znaleckých posudcích. Jedná se zejména o: F00-F09 Organické duševní poruchy včetně symptomatických (Alzheimer, vaskulární aj. demence), F10-F19 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek (těžcí alkoholici a uživatelé návykových látek – drog aj.), F20-F29 Schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy (schizofrenie, deprese aj.), F30-F39 Afektivní poruchy (poruchy nálady) (manie, depresivní epizoda, afekt aj.), F40-F48 Neurotické, stresové a somatoformní poruchy, F50-F59 Syndromy poruch chování, spojené s fyziologickými poruchami a somatickými faktory, F60-F69 Poruchy osobnosti a chování u dospělých, F70-F79 Mentální retardace, F80-F89 Poruchy psychického vývoje, F90-F98 Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a v dospívání, F99 Neurčená duševní porucha k tomu srov. *prof. MUDr. Höschl, C., Dr.Sc., FRCPsych., Prof. MUDr. Švestka, Dr.Sc. J. (eds.): Psychiatrie (2002)*

VÝCHOVA PATOLOGICKÝM RODIČEM

- Psychiatři poskytují pro obecné rozhodování soudu jen velmi omezené vodítko. Uvádí, že „*dítě má právo poznat rodiče takového, jaký je.*“ Poznat však neznamena, že by patologický rodič měl mít možnost o dítě výlučně pečovat, příp. bez omezení se s ním stýkat, delší dobu na něho působit nebo rozhodovat o jeho záležitostech, není-li schopen příslušné sebereflexe a terapie zaměřené na zvládnutí projevů své poruchově uspořádané osobnosti.

DŮSLEDKY VÝCHOVY PATOLOGICKÝM RODIČEM

- Dítě přejímá vidění světa od svých nejbližších, a tak si „patologický rodič“ vychovává „patologické dítě,“ neboť svým neregulovaným chováním, jednáním a projevy nevratně devastuje zdravý vývoj osobnosti dítěte, které reaguje řadou psychosomatických problémů (fyzického i psychického rázu) a může vyústit až v těžké psychické poškození (zjednodušeně řečeno od zlobení, uzavření přes agresivitu až k sebevražedným tendencím a příp. duševnímu onemocnění).

ÚČINNÁ POMOC DÍTĚTI SOUDEM

- ⊙ Soud má zajistit účinnou ochranu takového dítěte úpravou jeho poměrů, příp. zásahem do rodičovské odpovědnosti patologického rodiče, nastavením striktních podmínek styku apod. Je běžnou praxí, že právě patologický rodič vede rozsáhlé soudní bitvy, do nichž zatahuje dítě, manipuluje s ním, očerňuje druhého rodiče, vnucuje dítěti své vidění světa. Patologický rodič svým působením na dítěti může způsobit i tzv. syndrom CAN.

SYNDROM CAN

- ⊙ Chování rodiče, který připravil dítěti toxické prostředí, naplňuje definici syndromu CAN, který je zkratkou anglického výrazu Child Abuse and Neglect. Jedná o jakékoliv nenáhodné jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, které je v dané společnosti odmítané a nepřijatelné a které poškozují tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popř. způsobí jeho smrt (Dunovský). I zatažení dítěte do rozvodového a porozvodového sporu je považováno za jednu z forem psychického týrání.

SYNDROM CAN - POMOCNÁ DEFINICE PRO LÉKAŘE

V metodickém opatření Ministerstva zdravotnictví ČR pro postup praktických lékařů pro děti a dorost při podezření na týrané, zneužívané a zanedbávané dítě (syndrom CAN) (110722/145/108/771 (www.mzcr.cz) - Metodické opatření pro praktické lékaře, jak rozpoznat a jak se při podezření na CAN (česky definuje *prof. Dunovský*) in Vývojová psychologie pro soudce, seminář MUDr. Petra Uhlíková, ambulantní dětská psychiatricka, Praha 4. 11. 2022) se výslovně uvádí, že odhalit psychické týrání je problematické, a proto je třeba **věnovat zvýšenou pozornost i samotnému podezření na nežádoucí zacházení s dítětem**. Psychické týrání může být způsobeno i chováním rodičů, mezi něž je výslovně zařazen i vyhrocený porozvodový spor. Součástí takového jednání je i bezdůvodné omezování kontaktu, negativní hodnocení a obviňování druhého z rodičů, citová manipulace, přetěžování dítěte informacemi neadekvátními jeho věku, aj. U dítěte se nejčastěji projevují psychosomatické obtíže – bolest břicha, hlavy, skleslost, únava, nechutenství.

DŮSLEDKY PATOLOGICKÉ VÝCHOVY

- ⊙ devastující vliv patologického rodiče na dítě
- ⊙ psychické strádání, které může mít až formu psychického týrání, které je velmi těžko prokazatelné a způsobuje dítěti psychosomatické problémy (teploty, bolesti břicha, průjemy, ekzémy aj. fyzické příznaky), sociální problémy (zasaženy jsou jak rodinné, tak kamarádské a přátelské vazby)
- ⊙ školní problémy (nezvladatelnost, nepřizpůsobivost dítěte, přílišná extroverze/introverze)
- ⊙ fyzická či verbální agrese dítěte vůči sobě i okolí, když všechny tyto aspekty mohou přerůst v závažné psychické potíže (PORUCHY OSOBNOSTI), kterým může jedinec čelit po celý zbytek života

NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE

- ⊙ Zobecnit lze, že nejlepším zájmem dítěte rozcházejících se rodičů je, aby co možná nejvíce věcí zůstalo tak, jak bylo před rozchodem rodičů a aby jeho poměry byly uspořádány jasně a rychle a nejlépe dohodou rodičů. Není-li dohoda možná, třeba právě působením patologického rodiče, je na soudu, aby správně a spravedlivě po řádném posouzení každého jednotlivého případu rozhodl v souladu s nejlepším zájmem dítěte, i za cenu omezení kontaktu s patologickým rodičem

KONKRÉTNÍ PROJEVY PATOLOGICKÉHO RODIČE

- ⊙ SCHIZOFRENNÍ či paranoidní JEDNÁNÍ A CHOVÁNÍ
- ⊙ MANIPULACE, navádění dítěte
- ⊙ nerespektování nastavených pravidel
- ⊙ znevažování druhé rodičovské autority
- ⊙ projevy PORUCHOVĚ USPOŘÁDANÉ OSOBNOSTI
(NARCISMUS, ANXIOZITA, EMOČNÍ NESTABILITA, AGRESIVITA,
NEPŘIZPŮSOBIVOST, HISTRIÓNSKÉ PROJEVY CHOVÁNÍ AJ.)

KONKRÉTNÍ PORUCHY OSOBNOSTI /VÝRAZNĚ/ ZJEDNODUŠENO

- ⊙ Matka schizofrenička
- ⊙ Otec se smíšenou poruchou osobnosti s disociálními a emočně nestabilními rysy
- ⊙ Otec sexuální deviant se smíšenou poruchou osobnosti s narcistickými rysy
- ⊙ Otec psychopat a bájný lhář
- ⊙ Otec manipulátor a násilník
- ⊙ Otec s histriónskou poruchou osobnosti vrahem matky svých dětí

MATKA SCHIZOFRENIČKA

- ◉ Matce byla diagnostikována závažná celoživotní duševní porucha, a to **paranoidní schizofrenie** s undulujícím („ve vlnách probíhajícím“) průběhem, s nutností trvalé a pravidelné medikace (antipsychotika, antidepresiva). Jde o **závažné postižení myšlení, vnímání a sociální adaptace**, v dalším rozvoji nelze vyloučit **výraznější postižení kognitivních funkcí**. Projevuje se kolísavou emotivitou, zvýšenou senzitivní vztahovačností, nedůvěřivostí, myšlení je ovládáno **emocemi**, **kdykoliv hrozí relaps v plné síle**, prognóza je nejistá, významně závislá na přístupu matky (dodržování medikace, kontakt s psychiatrií, spolupráce, dostatek náhledu duševního onemocnění).
- ◉ tato matka nemůže pečovat o dítě, lze si představit nastavení pravidel styku s dítětem s výhradou stabilizace duševního stavu (medikace, řádná spolupráce s psychiatrem)

OTEC S PORUCHOVĚ USPOŘÁDANOU OSOBNOSTÍ – SKRYTÝ MANIPULÁTOR

- ⊙ Otec pasivně manipuluje, když své chování přizpůsobuje a mění od aktivních autoritářských až po empatické. (Znevažování autorit, bagatelizace fyzických či psychických problémů, zlehčování, klidná mimika, teatrální gesta, výsměšný až vyzývavý výraz obličeje.)
- ⊙ V citové vazbě mezi otcem a nezletilými dochází k tzv. inhibici (odebírání vlastní identity), tzn., že nezletilí se přiklání k otci a přijímají jeho názory za své tak, aby nevyvolávali zbytečné konflikty a rovněž podle očekávání toho, jak bude otec nezletilé hodnotit. Přijímají vlastní odpovědnost, tzn. jsou přesvědčené, že vlastním chováním zavinily negativní projevy chování otce, což je vždy přítěžující a nežádoucí.
- ⊙ Chová se hraničně, manipulací nezletilým dětem psychicky ubližuje.
- ⊙ Vztah s takovou osobností s manipulativními rysy je toxický a není v zájmu nezletilých jejich svěřením do péče otce.
- ⊙ **Ani dospělý člověk není schopen jednat bez újmy s takovým typem osobnosti.**

MATKA S HISTRIÓNSKOU PORUCHOU OSOBNOSTI

- ◉ Osobnost matky se projevuje **teatrálností a sklonem k dramatizacím i běžných situací, emoční povrchností, náladovostí, nedostatečnou regulací afektů. Matka je hypersenzitivní k sobě, ale omezeně citlivá k úhlu pohledu a potřebám druhých, podléhá emocím a kognitivním zkreslením, osobnost je simplexní, výpady vůči okolí mohou nabývat parametrů nekultivovanosti, hrubosti, velké situační zloby, bezcitnosti.** Disponuje dobrým sociálním odhadem, pokud je motivována, dokáže udělat příznivý, ale i ublížený dojem, dokáže lidmi krátkodobě manipulovat, jeví se jako vysoce náročná na přísun citu a pozornosti.
- ◉ V přímém důsledku z matčiných projevů chování měla nezletilá těžké psychosomatické problémy, teploty, bolesti břicha, opary, průjemovou stolicí. Ve spojení s nezralou osobností nezletilé, její neschopností vyjádřit přání a potřebou vyhovět pečující osobě, jde o **devastující přístup k dítěti takto útlého věku, vytvoření toxického prostředí pro vývoj dítěte,** nezletilá se s následky bude pravděpodobně vyrovnávat celý život a mohou být poznamenány i její budoucí přátelské a partnerské vztahy.

OTEC S PORUCHOVĚ USPOŘÁDANOU OSOBNOSTÍ SMĚREM K NARCISMU, EMOČNĚ OPLOŠTĚLÝ SOCIOPAT

- ◉ Otec vzhledem ke své poruchově uspořádané osobnosti užíval výhradně autoritativní styl výchovy, nezletilá nikdy necítila, že by ji měl otec rád, jako mají tatínkové rádi své dcery. Svými **absentujícími schopnostmi pro jakoukoliv empatii s okolím, vyvolával otec u nezletilé neurologické projevy stresu.**
- ◉ **Nezletilá ve věku 14ti let je zcela psychicky devastována z rodinných traumat,** a to vlivem opakovaných soudních řízení, jichž byla účastna od útlého věku 4 let, vlivem opakovaného nucení do nekonformního styku s autoritativním dominantním emočně plochým otcem se sníženou schopnost vcítění a soucitu a s tendencí přizpůsobovat si prostředí vlastním potřebám a cílům, v jehož rysech osobnosti jsou zvýrazněny rysy antisociálního chování
- ◉ **Chování otce zapříčinilo psychickou a somatickou likvidaci nezletilé,** v oblasti vývoje osobnosti nezletilá prokazuje silnou inhibici, trpí neurózou (neurotický kašel, třes, chatrná fyzická schránka)

MATKA MANIPULÁTORKA S ANXIÓZNÍ (ÚZKOSTNOU) PORUCHOU OSOBNOSTI S EMOČNĚ NESTABILNÍMI RYSY

- Typově se prezentuje jako emocionálně frustrovaná, anxiousně (úzkostně) depresivní, emocionálně vzrušivá, okolnostem života a činností se obvykle snadno nepřizpůsobuje, spíše projevuje tendenci přidržívat se vlastních setrvalých přístupů a schémat chování. Vnitřně je psychicky nevyrovnaná, vnější reaktivita zbrklá. Ve stylu interakce s prostředím tenduje k opatrnému, obezřetnému chování, anticipuje („ve střehu“ očekává), ovládá se. Je přecitlivělá, spíše pesimistická, depresivní, vykazuje frustrovaná schémata interakce, je nestálá, v chování neregulovaná. V popředí osobnosti zdůrazněný ego systém, snížená sebekritičnost, sklon jevit se v příznivějším světle. **V projevech osobnosti matky tak zcela absentuje přizpůsobivost, stálost, regulativnost, přizpůsobení se vnějšímu světu, který naopak vždy za každých okolností přizpůsobuje sobě.**
- Nejlepší zájem nezletilého soud v daném případě spatřoval v autoritativním nastavení pevných pravidel při zachování obou rodičovských autorit, nastavení klidu, stability, řádu a respektu rodičů vůči sobě navzájem. **Matka autoritativní rozhodnutí soudu nerespektovala, nerespektovala ani pokusy o nastavení smysluplného kontaktu s nepečujícím rodičem, čímž došlo k devastaci osobnosti nezletilého vlivem matky s emočně nestabilní poruchou osobnosti**

OTEC SE SMÍŠENOU PORUCHOU OSOBNOSTI S DISOCIÁLNÍMI A EMOČNĚ NESTABILNÍMI RYSY

- Osobnost otce se projevovala **akcentovanými povahovými rysy emoční lability se zvýšenou iritabilitou (dráždivostí, vzrušivostí) a sklony k neuváženému jednání, konfliktům při kritice, nestálou a vrtošivou náladou, dále nerespektováním sociálních norem se zhoršenou schopností zakoušet vinu a poučit se z trestu.** Nepříznivost povahových rysů otce se projevila volbou maladaptivních (společensky nežádoucích) vzorců chování zejména ve vypjatých situacích, s nepříznivým dopadem na sociální prostředí. Otec reagoval zvýšenou iritabilitou a jednal zcela neuváženě, opakovaně se dostával do konfliktu s úředními orgány a osobami, které zcela zjevně dehonestoval, i z důvodu jejich příslušenství k národnostní menšině či pohlaví, byl nestálý, vrtošivý, náladový, nevyzpytatelný, bez kritického náhledu svého chování, **vzbuzoval obavy o život a zdraví svého okolí. Rovněž zcela záměrně a nepokrytě dehonestoval rodičovskou autoritu matky.**

NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

- ◉ Nejlepším zájmem nezletilého mladšího školního věku zejména **potřeba jasného obrazu světa**, (tzn., že za stejných okolností lze očekávat stejné reakce a že některá pravidla platí bez výjimky, dále potřeba **lásky, stability, jistoty a předvídatelnosti**, kdy **absence a narušování těchto potřeb vlivem patologického chování otce se smíšenou poruchou osobnosti s disociálními a emočně nestabilními rysy** ve spojení se zážitky v raném dětství jsou stěžejní a v mnoha směrech až **určující pro budoucí vývoj**. Nepředvídatelnost okolního světa dítě znejišťuje a (ve spojení s dalšími faktory) může výrazně negativně ovlivnit jeho budoucí vývoj, neboť psychologové se shodují, že vývoj dítěte a jeho zážitky v raném věku (cca do nástupu základní povinné školní docházky) s přihlédnutím k citlivým (kritickým) obdobím, jsou stěžejní a v mnoha směrech až určující budoucí vývoj.

OTEC SEXUÁLNÍ DEVIANT SE SMÍŠENOU PORUCHOU OSOBNOSTI S NARCISTNÍMI RYSY

- ◉ **Otec dlouhodobě sexuálně zneužíval nejstarší z nezletilých dcer, odpykává si dlouholetý trest odnětí svobody, a přesto svého jednání nelituje a tento vyzdvihuje.**
- ◉ Osobnost otce je patologicky strukturovaná, akcentovány narcistické rysy, mravně zhrublá, opakovaně vykazuje chování v rozporu se společenskými normami, dlouhodobě přítomna nepřizpůsobivost, zjevně nízká morální úroveň, nemá osvojeny sociální normy, jedná s ohledem na svůj prospěch.
- ◉ V daném případě je zcela na místě **úplné zbavení rodičovské odpovědnosti** otce bez zachování práva styku s nezletilými dcerami (cca 8, 10, 12 let), tj. včetně povinností a práv rodiče spojených s osobností dítěte a povinností a práv osobní povahy, zahrnující i právo dát souhlas k osvojení, včetně práva osobního přímého i nepřímého styku s nezletilými.

OTEC S HISTRIÓNSKOU PORUCHOU OSOBNOSTI VRAHEM MATKY SVÝCH DĚTÍ

- ◉ V daném případě se otec dopustil zločinu nejtěžšího, byl **souzen a odsouzen za vraždu matky svých nezletilých dcer, soudem byl zbaven rodičovské odpovědnosti v celém rozsahu** (v době rozhodování rodičovské odpovědnosti byly nezletilé ve věku 8 a 11 let.)
- ◉ Vraždou matky se otec dopustil závažného a zavrženíhodného trestného činu, ale rovněž tímto svým amorálním jednáním zásadním způsobem porušil povinnost rodiče vytvářet svým způsobem života příklad dětem

ZÁVĚR PATOLOGIE

- ⊙ Patologický rodič s neregulovaným chováním s absencí sebereflexe a náhledu, nemá právo pečovat o dítě, stýkat se s dítětem bez omezení či rozhodovat ve věcech rodičovské odpovědnosti, neboť pro vývoj osobnosti dítěte a jeho další život je působení patologického rodiče devastující a dítě se stává rukojmím takového rodiče, mj. z důvodu nerovného postavení rodiče a dítěte.
- ⊙ S ohledem na jedinečnost každého případu je proto nutné řádně zvážit omezení vlivu patologického rodiče na dítě (nastavením jasných pravidel styku), případně zamezit těžce patologickému rodiči účast v životě dítěte (zákazem styku s dítětem, zásahem do rodičovské odpovědnosti).

TĚŽKÁ PATOLOGIE

- ⊙ těžce patologický rodič, nemá vůbec právo pečovat o dítě, stýkat se s dítětem či rozhodovat ve věcech rodičovské odpovědnosti, neboť pro vývoj osobnosti dítěte a jeho další život je působení patologického rodiče devastující, dítě se stává rukojmím takového rodiče, a **je přímo ohroženo zdraví a život takového dítěte.**

ÚSTAVNÍ SOUD

- Závěrem lze doplnit, že za situace, kdy je dítě již ve věku, kdy je třeba brát zřetel na jeho názor, je třeba „*velmi pozorně zvažovat, zda dítěti je možné uložit povinnost stýkat se s rodičem*“ (k tomu srov. III. ÚS 125/98). Shodně i ESLP (Zouhar proti ČR, č. 18923/04 ESLP), který „*uznává právo dítěte, aby vyjádřilo svoje preference.*“ **ESLP dovodil, že „soudy tím, že se neuchýlily k donucovacím prostředkům, postupovaly správně, neboť výkon rozhodnutí by byl kontraproduktivní,**“ tedy v rozporu se zájmem dítěte, ev. by mohl narušit i jeho další vztah k otci. Shodně též I. ÚS 315/2003, kdy i při případném výkonu rozhodnutí i s ohledem na ústavně chráněný zájem nezletilých, je třeba „*respektovat jejich přání a dbát na to, aby rozhodnutí soudu nepoškodilo jejich psychosociální vývoj.*“ Je-li zjištěno závadové chování rodiče (např. dítě prodělalo negativní zkušenost se svým otce důsledkem traumatu z nuceného výkonu rozhodnutí), jde „*o zvláštní okolnosti případu a za těchto zvláštních okolností neumožňuje nejvyšší zájem dítěte státním orgánům vykonat více, než bylo učiněno,*“ **neboť** *výsledek donucovacích opatření byl mohl být kontraproduktivní,*“ tzn. v rozporu se zájmem dítěte (k tomu srov. Voleský proti ČR, č. 63627/00 ESLP). Závadové chování rodiče může spočívat i v tom, že se rodič nechoval k dítěti vždy empaticky, příp. urážel druhého rodiče (k tomu srov. Kotan proti ČR, č. 26136/03).

DĚKUJI ZA POZORNOST

JUDr. Ema Tomšová, Ph. D.

soudkyně

Okresního soudu v Karlových Varech

květen 2025, Praha

POUŽITÉ ZDROJE

- ◉ MUDr. Honzák, Radkin, CSc.. *Čas psychopatů*. Vydání první. Praha, 335 s. Dostupné online. ISBN 978-80-7492-384-5, ISBN 80-7492-384-3. OCLC 1085412626
- ◉ Vývojová psychologie pro soudce, syndrom CAN (týrané, zneužívané, zanedbávané dítě – Child Abused and Neglect), seminář MUDr. Petra Uhlíková (ambulantní dětská psychiatricka), Praha 4. 11. 2022 s odkazem na texty in www.mzcr.cz - *Metodické opatření pro praktické lékaře, jak rozpoznat a jak se chovat při podezření na CAN* (česky definuje Prof. MUDr. Dunovský Jiří, Dr.Sc.)
- ◉ prof. MUDr. Höschl, C., Dr.Sc., FRCPsych., Prof. MUDr. Švestka, Dr.Sc. J. (eds.): *Psychiatrie* (2002)
- ◉ k tomu srov. Tomšová, E. *Úvaha nad schopností zletilého právně jednat*. Právní rozhledy, 2016, č. 17, s. 596, podrobnostem rovněž in Hartl, P., Hartlová, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. [ISBN 80-7178-303-X](https://www.mzcr.cz). 424-42 s
- ◉ Vývojová psychologie pro soudce, syndrom CAN (týrané, zneužívané, zanedbávané dítě – Child Abused and Neglect), seminář MUDr. Petra Uhlíková (ambulantní dětská psychiatricka), Praha 4. 11. 2022 s odkazem na texty in www.mzcr.cz - *Metodické opatření pro praktické lékaře, jak rozpoznat a jak se chovat při podezření na CAN* (česky definuje Prof. MUDr. Dunovský Jiří, Dr.Sc.)

POUŽITÉ ZDROJE

- ◉ *Hrušáková a kol.* Občanský zákoník II. Rodinné právo, C. H. Beck 2014, s. 940
- ◉ judikatura Ústavního soudu ČR (např. III ÚS 438/2005, I. ÚS 1901/16, . usnesení ze dne 27. 8. 2008 sp. zn. I. ÚS 2750/07 a usnesení ze dne 22. 1. 2015 sp. zn. III. ÚS 3694/14, II. ÚS 395/22 aj.)
- ◉ Rada Evropy. Explanatory Report to the Convention on Contact concerning Children. Štrasburk, 2003, s. 12
- ◉ Úmluva o právech dítěte vyhlášená pod č. 104/1991 Sb.
- ◉ K tomu srov. čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod vyhlášené pod č. 2/1993 Sb., čl. 7 odst. 1, čl. 8 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.
- ◉ k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012
- ◉ k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pod sp. zn. 30 Cdo 1376/2012
- ◉ k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pod sp. zn. 30 Cdo 2873/2005
- ◉ k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pod sp. zn. 30 Cdo 4366/2011
- ◉ k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR pod sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

POUŽITÉ ZDROJE

- ◉ k tomu srov. dále rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
- ◉ k tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 3770/2011
- ◉ *Tomšová, E.* Dítě jako rukojmí rodiče s duševním onemocněním I – péče a styk, *Tomšová E.*, Dítě jako rukojmí rodiče s duševním onemocněním II – rodičovská zodpovědnost
- ◉ k tomu srov. dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
- ◉ *Novinky.cz, Petr Kozelka, 27. 8. 2024, Brno (matka vegetariánka – zásah do RO)*
- ◉ *CNN Prima NEWS, 2. září 2022. „Američanka, která vyznává veganskou stravu, utýrala svého syna k smrti. V roce a půl vážil chlapec necelých osm kilogramů a byl velký jako sedmiměsíční kojenec. Soud ženu potrestal doživotím. Matka v průběhu soudního líčení neprojevila žádné emoce.“*

POUŽITÉ ZDROJE

- ⊙ K tomu srov. zejm. *Train, A.: Specifické poruchy chování a pozornosti*, Praha: Portál, 1997, 65 s., k tomu srov. podrobněji *Atkinsonová. T. L. a kol. Psychologie*, Praha: Victoria publishing, 1995, mj. 93 s.
- ⊙ K tomu srov. zejm. *Train, A.: Specifické poruchy chování a pozornosti*, Praha: Portál, 1997, 65 s., k tomu srov. podrobněji *Atkinsonová. T. L. a kol. Psychologie*, Praha: Victoria publishing, 1995, mj. 93 s.
- ⊙ K tomu srov. podrobněji *Atkinsonová. T. L. a kol. Psychologie*, Praha: Victoria publishing, 1995, 85, 93, 102 s., *Nakonečný, M. Encyklopedie obecné psychologie*, Praha: Academia, 1997 mj. 419, s.
- ⊙ K tomu srov. *Nakonečný, M. Encyklopedie obecné psychologie*, Praha: Academia, 1997 mj. 419, s., *Atkinsonová. T. L. a kol. Psychologie*, Praha: Victoria publishing, 1995, 85 s.

ESLP IN MEZISOUDY.CZ

• Důvody odebrání dětí z péče:

- **násilí nebo špatné zacházení:** *Dewinne proti Belgii*, č. [56024/00](#), rozhodnutí ze dne 10. března 2005; *Zakharova proti Francii*, č. [57306/00](#), rozhodnutí ze dne 13. prosince 2005; *B. B. a F. B. proti Německu*, č. [18734/09](#) a 94724/11, rozsudek ze dne 14. března 2013
- **pohlavní zneužívání:** *Covezzi a Morselli proti Itálii*, č. [52763/99](#), rozsudek ze dne 9. května 2003
- **nedostatečné citové zázemí:** *Kutzner proti Německu*, č. [46544/99](#), rozsudek ze dne 26. února 2002
- **znepokojivý zdravotní stav nebo psychická nerovnováha rodičů:** *Bertrand proti Francii*, č. [57376/00](#), rozhodnutí ze dne 19. února 2002; *Couillard Maugery proti Francii*, č. [64796/01](#), rozsudek ze dne 1. července 2004
- **psychický stav rodičů nebo jejich nedostatečné citové, výchovné a pedagogické schopnosti:** *Rampogna a Murgia proti Itálii*, č. [40753/98](#), rozhodnutí ze dne 11. května 1999; *M. G. a M. T. A. proti Itálii*, č. [17421/02](#), rozhodnutí ze dne 28. června 2005; *Kocherov a Sergejeva proti Rusku*, č. [16899/13](#), rozsudek ze dne 29. března 2016
- **drogová závislost rodičů:** *Y. I. proti Rusku*, č. [68868/14](#), rozsudek ze dne 25. února 2020; *K. O. a V. M. proti Norsku*, č. [64808/16](#), rozsudek ze dne 19. listopadu 2019
- **zranitelnost dítěte:** *Strand Lobben proti Norsku*, č. [37283/13](#), rozsudek ze dne 10. září 2019
- **neuspokojivé materiální podmínky rodiny:** *Wallová a Walla proti České republice*, č. [23848/04](#), rozsudek ze dne 26. října 2006; *Havelka a ostatní proti České republice*, č. [23499/06](#), rozsudek ze dne 21. června 2007; *R. M. S. proti Španělsku*, č. [28775/12](#), rozsudek ze dne 18. června 2013
- **nezajištění povinné školní docházky:** *Wunderlich proti Německu*, č. [18925/15](#), rozsudek ze dne 10. ledna 2019
- **uplatňování tělesných trestů:** *Tlapak a ostatní proti Německu*, č. [11308/16](#) a 11344/16, rozsudek ze dne 22. března 2018 (tělesné tresty uplatňované v rámci náboženské sekty)
- **procesní ochrana:** *A. K. a L. proti Chorvatsku*, č. [37956/11](#), rozsudek ze dne 8. ledna 2013

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Přestávka

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Mgr. et Mgr. Alicja Ewa Leix, Ph.D.

psycholožka

Jak dětem škodí nevhodná participace

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Mgr. Renata Wachtlová

advokátka a členka prezidia URA

Participace z jedné případové studie

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

JUDr. Andrea Vyskočilová

Mgr. Michaela Radoušová

advokátky

Dítě a jeho participace v mediaci

Dítě a jeho participace v mediaci

Mgr. Michaela Radoušová a Mgr. Andrea Vyskočilová

Rodina v právu a bezpráví - Děti a jejich právo na participaci - 15.5.2025

Co je participace dítěte

- Článek 12 Úmluvy o právech dítěte - obecně se jedná o práva související s „**aktivní účastí**“ dítěte, které má být skutečným subjektem, nikoliv objektem řízení
- **Evropská úmluva o výkonu práv dětí**, čl. 3: „Dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se jej týká, zaručena následující práva nebo bude mít možnost se těchto práv domáhat: ■ dostávat příslušné informace; ■ být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor; ■ být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí.“
- Občanský soudní řád §100 odst. 3 - V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výslechem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výslechu dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výslechu. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.
- Primárně jsou to rodiče, kteří jsou nositelé rodičovské odpovědnosti a jako takoví jsou i zodpovědní za naplňování potřeb a práv svého dítěte včetně práva na důležité informace, které se dotýkají jeho života.
- Povinnost rodičů sdělit dítěti všechny závažné informace, které se dotýkají jeho osoby (§ 875 občanského zákoníku): „Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, **sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit. Názoru dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu**“.

Co je x není participace

- Smyslem participace je zjistit pocity a přání dítěte tak, aby rodiče mohli činit rozhodnutí v souladu s výkonem rodičovské odpovědnosti, a tím naplňovat potřeby a zájmy dítěte
- Smyslem není vyhovět přání dítěte
- Vysvětlit rodičům, že právo dítěte na participaci spočívá především v právu dítěte na informace, které by měl rodič poskytnout svému dítěti, a to přiměřeně k jeho věku, a brát na zřetel jeho názory při rozhodování
- Vysvětlit dítěti, že výsledkem participace nebude naplnění jeho přání, ale že rodiče nebo příslušné instituce udělají rozhodnutí, které nejlépe naplní jeho potřeby a zájmy, přitom budou brát zřetel na jeho názory

Participace dítěte v mediaci

- Mediace ve věci rozchodu rodičů
- Mediace ve věci změny poměrů nezletilého dítěte
- Mediace ve věci výživného dítěte
- Mediace ve věci vzdělání nezletilého dítěte
-

Forma participace

- Aktivní účast dítěte v procesu
 - Dítě je subjektem
 - Ne objektem
- Účast dítěte při mediaci:
- Nepřímá účast:
 - Tak, že dítě zpřítomníme fotkou, obrázkem
 - Tak, že rodiče před mediací s dítětem hovoří a znají jeho potřeby a zájmy
 - Tak, že zjistíme názor dítěte přes OSPOD nebo jinou organizaci, která s dítětem pracuje
- Přímá účast:
 - Tak, že se rodiče dohodnou na účasti dítěte přímo v mediaci – názor dítěte zjistí mediátor
 - Tak, že dítě je aktivním účastníkem samotné mediaci s rodiči

Podmínky pro účast dítěte v mediaci

- Dítě starší 12 let
- § 867 odst. 2 o.z. odst. 1 – o dítěti starším 12 let se má za to, že schopno přijmout informaci, vytvořit si vlastní názor a tento názor sdělit
- Dítě mladší než 12 let – judikatura ÚS – dítě 6leté
- Věk je důležité zvažovat u dítěte, které má být přímým účastníkem mediace
- U nepřímé účasti na věku dítěte zpravidla nezáleží

UMPOD

- Mediace se účastní 2 mediátoři, dotčené strany sporu (nejčastěji rodiče), dítě a dětský specialista (psycholog nebo sociální pracovník), výjimečně i další účastníci (osoby blízké apod.). Probíhá buď v rámci osobního setkání (nejčastěji na ÚMPOD), nebo jako online videohovor.
- dětí starších 6 let a probíhá vždy na území České republiky
- Samotná participace může být vždy dvojí, a to buď přímá, nebo nepřímá.
- U dětí starších 6 let není dítě nikdy součástí těchto procesů bez přítomnosti, resp. opory dětského specialisty.
- Přímé zapojení dítěte znamená, že dítě je osobně danému procesu přítomno a samo nebo za pomoci dětského specialisty formuluje svůj názor, své přání nebo se aktivně jiným způsobem podílí na vytvoření dohody. Dětský specialista zde má funkci opory pro dítě.
- Zprostředkované zapojení dítěte znamená, že dítě se daného procesu osobně neúčastní, ale jeho názor, přání, potřeby či prožívání jsou prezentovány pomocí dětského specialisty, který zde názor a přání dítěte zastupuje.

Přímá účast dítěte při mediaci

- Souhlas obou rodičů - účast sociálního pracovníka, kolizního opatrovníka, důvěrníka dítěte - ano/ne? Případně účast jiného odborníka?
- Příprava rodičů a dítěte na mediaci
- Samostatný rozhovor mediátora s dítětem před samotnou mediací s rodiči – oslovování – tykání/vykání, vysvětlit proces, zjistit, zda si dítě přeje jít do společné mediaci s rodiči, s čím dítě přichází, vyjasnění témat, signály pro „jeho člověka“ (soc.prac.), ověření: je to stále OK?
- Mediaci s rodiči:
 - Úvod
 - Atmosféra bezpečí a důvěry
 - Informování dítěte – o jeho pozici v procesu
 - „Rozpuštění dítěte“ – neutrální témata
 - Stěžejní část rozhovoru – jeho témata
 - „Uvolnění“ dítěte – neutrální témata
 - Závěr

Zásady vedení rozhovoru s dítětem o samotě

- Souhlas obou rodičů
- Bezpečí a důvěra (důvěrník dítěte?)
- Příprava na rozhovor
- Odpovídající prostředí
- Oslovení
- Naslouchat, nespěchat, ověřovat si, nezlehčovat, vyjádření porozumění, vizuální kontakt, úsměv, vše, co říká je důležité, bez odborných výrazů, neslibovat, nedotýkat se
- Začátek a konec – pozitivně, max. 1 hodina, „rozpuštění“, neutrální témata
- Informovat o tom, co bude dál – ověřit si, co může být předáno dál, případně vysvětlit, proč je nutné něco konkrétního nezamlčovat

Co nepodcenit

- Vysvětlit dítěti, že má **právo sdělit svůj názor, nikoliv povinnost**
- Znovu vysvětlit, že budou rozhodovat rodiče nebo soud, ale jeho názor je důležitou součástí tohoto rozhodování
- Udělat participaci s dítětem správně není vůbec jednoduché
- Vyžaduje specializaci a další odbornost
- Vidíme např. z podmínek UMPOD, jak je proces náročný, aby proběhl korektně
- Důležitá je také schopnost zachytit a předat to, co dítě opravdu řeklo (transkripce)
- Zatížení dítěte

Nepřenášet zátěž na dítě

- Nepřenášet na dítě odpovědnost za rozhodnutí
- Nezatěžovat dítě – znalecké posudky, nekoordinované rozhovory s dítětem
- Nevystavovat dítě konfliktu loajality
- Nevystavovat dítě pocitu selhání či viny

Dospělé děti a mediace

- Nejčastěji v otázkách výživného
- I dospělé děti jsou stále dětmi – nepodcenit!

Závěr

- Vést rodiče k realizaci primární participace s dětmi
- Umožnit přítomnost dítěte hlavně nepřímým způsobem – důsledně sledovat zájem dítěte v mediaci
- Pečlivě zvážit svoji profesní připravenost pro přímé zapojení dítěte v mediaci (delikátní postup)
- Využívat specializovaná pracoviště a jejich výstupy

Dítě a jeho participace v mediaci

Děkujeme za pozornost.

Mgr. Michaela Radoušová a Mgr. Andrea Vyskočilová

Rodina v právu a bezpráví - Děti a jejich právo na participaci - 15.5.2025

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

JUDr. Jan Sváček

soudce, Vrchní soud v Praze

Dítě před trestním soudem – svědek, poškozený, oběť

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Přestávka / Oběd

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., dr. h. c.

psycholožka

Dítě jako oběť, svědek, poškozený

DÍTĚ jako svědek, poškozený, oběť

© doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., dr. h. c., 2025

viktimologie

Participační práva **jsou pro dětské oběti příležitostí:**

- Zážitky vlastní „**účinnosti**“ jsou pro zdraví i vývoj dítěte centrální!
- Zážitky **bezmoci** naopak podporují narušení duševního vývoje, vedou k depresivitě, k nedůvěře k dospělým.

Obecně: participace pomáhá k obnově iluze spravedlnosti.
Nástrojem k tomu má být **JUSTICE vstřícná k dětem.**

Viktimologie

Participační práva jsou ale také úskalím/rizikem. Proč?

„Teprve když je pravda uznána, může začít hojení psychotraumatu.“ (Judith Herman) **Musí promluvit.**

„Trauma se stane příběhem anebo se projevuje svými symptomy“.

(Onno van der Hart, Michaela Hubert) **Když promluví, léčí se.**

Jenže u kauz ZZO/dětí zažívají často **sekundární viktimizaci.**

Když promluví, tak to schytají.

Viktimologie

Být **obětí** je těžké, ale být **poškozeným** a svědkem je mnohem těžší.

Nota bene u dětí.

Proč?

k roli oběti přibude role poškozeného a svědka

Riziko: **sekundární viktimizace** + druhá ztráta kontroly

Ilustrace

- 13letá dívka byla sexuálně zneužita devatenáctiletým mužem. V TŘ podstoupila dívka **vyšetření u několika znalců** a byla **opakovaně vyslýchána**. Matka uvedla, že po přípravném řízení byla oběť traumatizována opakovanými výslechy a měla záchvaty úzkosti. V hlavním líčení **obhájce pachatele celou situaci zlehčoval** a **znalkyně** uvedla, že si oběť nedobrovolnost sexuálního kontaktu vymyslela, protože se styděla před okolím a před rodiči. *Dívka končí v péči psychoterapeuta.*

!Justice vstřícná k dětem neznamená jen SVM, ale hlavně profesionální přístup/know-how!

Co říká „instrukce“ o výslechu dítěte:

Zvlášť zranitelnou oběť je v trestním řízení nutné vyslýchat **obzvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které ji činí zvlášť zranitelnou**. Je-li obětí dítě, výslech v přípravném řízení **provádí vždy osoba k tomu vyškolená** s výjimkou případů, kdy se jedná o úkon neodkladný a vyškolenou osobu nelze zajistit. **Výslech zvlášť zranitelné oběti se provádí tak, aby později nemusel být opakován.** (§ 20 z. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů)

Práva na papíře, v reálu problém.

KDY JE VÝSLECH DÍTĚTE SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACÍ?

Anticipační obavy z výsledku/kontaktu s úřadem u dětí

Třetina dětí před výsledkem: poruchy spánku, průjem, teplota → což snižuje kvalitu výpovědi, ve výzkumech děti uvádějí, že mají z výsledku strach, ale po něm říkají, že to nebylo tak zlé, jak čekaly;

Prevence:

Obavy jsou normální a lze je redukovat včasným poskytnutím relevantních informací a podporou dítěte. S dítětem je třeba o jeho obavách mluvit, srozumitelnou formou mu přiblížit, co ho čeká, dát mu prostor pro dotazy.

! Špatná praxe: předvolání k HL, ale nakonec nejsou slyšeny – nepříjemné prožitky, žádná redukce stresu...!

Anticipační obavy/ na **co se děti ptají?**

- Co se stane, když si nevzpomenu?
- Když mi nebudou věřit, půjdu do vězení?
- Jak dlouho se skládá spis?
- Mohu si k soudu vzít kamarády?
- Kde jsou na soudu toalety?
- Co mají soudci pod pláštěm?
- Odvedou pachatele rovnou do vězení?

Zdroje sekundární viktimizace dětí v TŘ info z výzkumů

- **setkání s obviněným/obžalovaným**

děti uvádějí jako značně traumatizující, což je používáno i jako kritérium v úvahách o věrohodnosti (u ambivalentního vztahu)

- **enormní délka trvání TŘ**

rány z primární viktimizace se hůře hojí, dokud není proces ukončen

- **neprofesionálně vedený výslech**

Děti: nepřátelský, odtažitý vyslychající – koukají moc přísně, mluví nesrozumitelně, dostávají mě pod tlak jako u zkoušky, přerušují pořád a skáčou do řeči, stejně je nezajímalo, co říkám...

Neprofesionálně vedené výslechy dítěte

Výslech sám o sobě **není/ nemusí být** sekundární viktimizací! Tou se stává, když je veden neprofesionálně!

Příklady sekundární viktimizace: **opakované, necitlivě vedené výslechy, četné projevy nedůvěry, tendence očerňovat dítě a přenášet na něj vinu, bagatelizace následků činu ze strany autorit.**

Proč byla dívka sama na procházce parkem? Proč si oblékla údajně provokující šaty? Proč se zachovala rizikově a šla na schůzku s neznámým mužem z internetu?

JDE O NAVÁZÁNÍ KONTAKTU, O STYL KOMUNIKACE, TÓN HLASU....

Jiné neprofesionální projevy v kontaktu s dítětem

DRAMATIZACE, HYPERIDENTIFIKACE

K nevhodným zraňujícím reakcím patří tzv. **dramatizace**. Místo naslouchání a porozumění, vnímá dítě jen zaplavu silných emocí a zbrklé nápady osoby, u které hledalo pomoc.

Některé děti dlouho mlčí. Není pro ně snadné nalézt důvěryhodnou osobu a svěřit se. Reakce osoby, které se dítě poprvé svěří, je pro něj klíčová. Děti očekávají, že jim bude nasloucháno, že se jim dostane pochopení a důvěry.

Ilustrace

- Tomovi je 8 let. Jeho matka je alkoholička, finanční situace rodinky je prekérní. Milý soused od naproti se pravidelně stará o jejího syna a platí občas účty. Tom nemůže říct matce, že soused po něm vyžaduje sexuální aktivity. Obává se, že jeho emocionálně labilní matka by to neunesla. Škola registruje velkou absenci Toma. Dochází na rozhovor s **výchovnou poradkyní**. Ta je otřesena, šokována...neptá se na pocity dítěte. **Dramatická reakce** vyvolá v dítěti strach. Má obavy, že skončí v dětském domově nebo u cizí rodiny. Svou výpověď popře a dál jen mlčí. Celá věc vyzní do prázdna.

Nedůvěra k dítěti– chybný orientační odhad věrohodnosti

ČASTÉ CHYBY:

- **první dojem a halo efekt** (intuice -vzbuzuje dítě důvěru?)
- **vnější, pozorovatelné chování** (odpovídá chování dítěte mému očekávání - líčí hrůzu a usmívá se – stud)
- **plauzibilita líčení** (dárek otce své 10leté dceři k vánocům)
- **emotional truth bias** (chybí emoce – nic se nestalo)
- **předpojatost dotazovatele (Interviewer Bias, confirmation bias)** vede bezděčně k sugescím a slepotě – malé děti mají „ano efekt“ vůči autoritě

Pozor na sekundární viktimizace v rodině

Chybí-li dítěti podpora v rodině anebo u širšího příbuzenstva, mohou být následky SekVik dalekosáhlé. K tomu ilustrace.

13letá Eva je sexuálně zneužívána přítelem matky. Je přistižena při krádeži v obchodě. Přivolaná policie ji odvádí domů. Eva policistům říká, že nechce domů, máma je v práci a přítel matky po ní chce sex. Matka i police vychází z toho, že Eva lže, aby odpoutala pozornost od krádeže. Tuto nedůvěru jí signalizuje i vyslýchající vyšetřovatel. Eva reaguje vztekem a odmítá dál vypovídat. Toto chování je potvrzením mylné domněnky, že lhala. Řízení je zastaveno. Eva utíká z domova. Po určitých peripetiích končí dívka v dětském domově.

Případ Lucie H – dodnes řeší, že ji označily za lhářku

Výhled do budoucna – těžký oříšek pro participační práva?

- **Stále mladší děti se stávají obětí digitálního sex násilí (sextorze), stále více hochů v roli obětí**

Co s tím? OZNAMOVAT. Pro děti jsou SVM a speciální pokyny pro první kontakt: MOP má ihned kontaktovat operačního a ten povolá výjezd, kde je povinně specialista na mravnostní (kyber)kriminalitu.

- **Děti jako „oběti“ (post) separačního násilí mezi rodiči**

Přibývá separačního násilí po kolapsu vztahu v důsledku DN – tyrani/ky a manipulátoři/ky, poruchy vztahových vzorců u rodičů, AKCENTOVANÁ OS

- **Děti jako oběti sex násilí v rodině**

ověřit hypotézu: kde je zneužívání dětí, často i DN matky a také naopak

profesionální kontakt s dětskou obětí vyžaduje znalosti z viktimologie, Ψ

předpoklady účelné participace dětí v roli poškozených

- minimalizovat nedostatek (právních) informací, neboť způsobuje nejistotu a pocit nekontrolovatelnosti, to stresuje
- příprava + edukace: zvyšují kompetence a hlavně kognitivní kontrolu oběti (cestou rodičů, starší děti i cestou pomáhajících)
- asistence= doprovod k soudu, důvěrník, zmocněnec !!!
- přátelské prostředí a transparentní vystupování vyslýchajících (VK, NK, PK)

závěr

- Při realizaci participačních práv nejde jen o techniku, tj. „jak na výslechy“ dětí.
- Výslechům dítěte by měla předcházet:
 - 1) PŘÍPRAVA**, tj. podrobné zmapování info o případu. Proto jde o **spolupráci celého systému** (rodina, **škola**, OSPOD, soudy, OČTŘ)
 - 2) MENTÁLNÍ NASTAVENÍ** eliminující tzv. interviewer bias
Pozor na sebekonfirmující hypotézu!

Závěr: participace je příležitostí i rizikem

- Férová participace pomáhá k obnově iluze spravedlnosti, léčí trauma.
- Neprofesionální přístup k výslechu dítěte ze strany OČTŘ, OSPOD, civilních soudů) **představuje selhání systému a sekundární viktimizaci.**

Jak zabránit rizikům?

- postupovat dle zákona o obětech TČ – děti jsou ZZO (důvěrník, právní zmocněnec, limitovat opakované výslechy, informovat dítě)
- edukace ve viktimologii a psychologii

Děkuji za pozornost!

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Mgr. Zuzana Senciová

psycholožka, UMPOD

Participace z pohledu opatrovníka – praxe UMPOD

Participace z pohledu opatrovníka – praxe UMPOD

Zuzana Senciová

Rodina v právu a bezpráví, Děti a jejich právo na participaci

Práva a participace dítěte v agendách UMPOD

- Projekt UMPOD 2016 -2020, podpořený EU
- Nové uvažování nad stávající praxí
- Změna chápání v pohledu na klienta – „kdo je naším klientem?“
- Pilotní ověření nových postupů (možností a kapacit), vytvoření metodik

Zapojení dítěte – fáze (Strandbu, 2004)

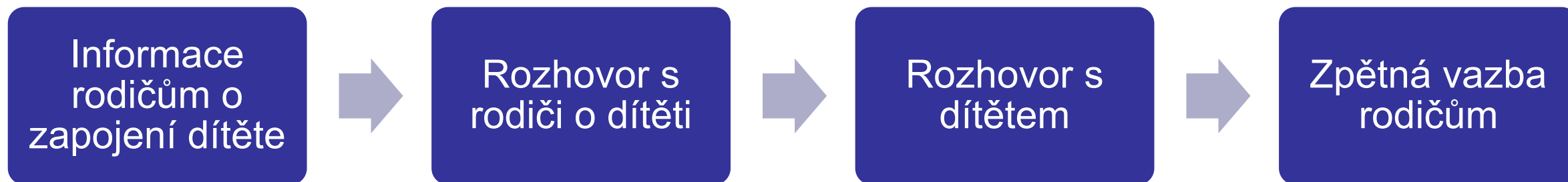
- Poskytnutí informací – potřebných k rozhodování
- Možnost vyjádřit svůj názor
- Zohlednění názoru dítěte
- Závěrečné informace - rozhodnutí

Strandbu, A. (2004). Children's participation in Family Group Conference as a resolution model. *International Journal of Child & Family Welfare*, 7(4), 207-217.

Účel rozhovoru s dítětem

- Pochopit, jaké je to být tímto dítětem v jeho aktuální situaci (kontext rodičovského sporu).
- Zjistit jedinečnou zkušenost každého dítěte o emocionální dostupnosti každého rodiče.
- Rozumět strategiím zvládání a přizpůsobení se, které dítě přijalo a určit, jak tyto strategie ovlivní celkový vývoj dítěte.
- Umožnit rodičům pochopit, jaké možné vývojové zatížení vše uvedené představuje pro dítě.
- Zajistit, že zkušenosti dítěte a jeho pocity jsou slyšené, podporované a pochopené.
- Zajistit, aby dítě nebylo vystaveno tlaku na rozhodování.

Minimální standard vedení rozhovoru s dítětem

Kazuistika

Kolizní opatrovnictví (péče, výživa, styk)

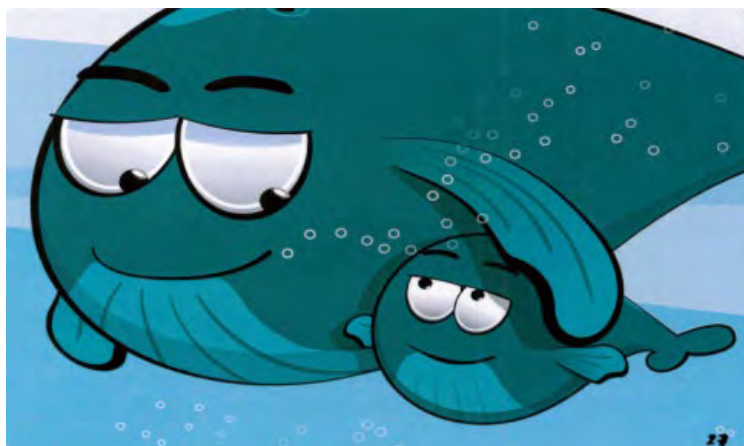
- Dvě děvčata, 12 a 10 let, žijící s matkou v ČR, otec v UK
- V péči matky, s otcem se neviděli rok a půl
- Oba rodiče navrhuji svoji výlučnou péči

Příprava

- Informace e-mailem o roli opatrovníka a participační praxi
- Společný facilitovaný rozhovor (matka, otec, právník, psycholog)
- Příprava dětí na rozhovor (i s využitím dětských stránek)

Jaká je máma?

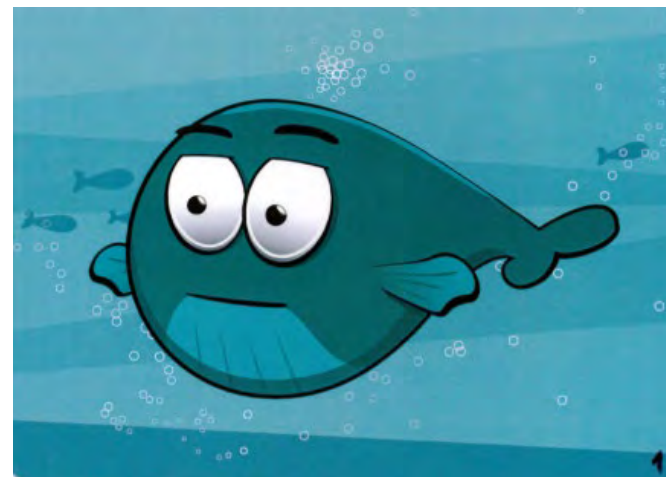

“jsme spolu, dává nám lásku”

Jaký je táta?

“konečně s tatškou”

“někdy nechceme, když jsme stále na stejném místě”

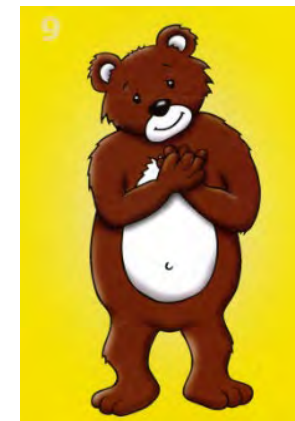
Jak vnímají konflikt mezi rodiči

Při otázce na konflikt, jak ho vnímají, mi řekli, že je to mrzí, hádají se kvůli věcem, jako že “máme chipsy, nebo nalakované nehty” apod.

Vůči otci mají pocit, že *“nás zradil, že je takový, že všechno svalil na mamku, že něco slíbí a pak to nedodrží”*. Jak se cítí, mi ... odpověděla *“mě to rozčílí, taky nevím co se dělo”*.

Co kdyby vás táta více navštěvoval?

“ale ať jdeme i jinde, nejen tady..., kdyby dodržel, co slíbil”

Představení a vysvětlení role, kontakt na nás

Aktuální situace

Co se stalo a co se v případě bude nyní dít

Relevantní práva dítěte s ohledem na případ

Naše nejbližší kroky a rozloučení

Ahoj Petro a Katko ☺,

Jmenuji se Jana Umpodáková a pracuji jako právnička na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí (říkáme mu UMPOD ☺). Mým úkolem je být Vaším opatrovníkem v soudním řízení, které momentálně probíhá.

Spolu jsme se viděli u nás na UMPODě s mamkou a Zuzkou, která si s Tebou povídala. Domluvili jsme se, že Vám dám vědět, jak probíhal soud a jak teď celá situace vypadá. Proto Vám teď píšu ☺

Jana Umpodáková
+420 731 731 731
jana.umpodakova@umpod.cz

Proč to řeším?

Zastupuji Vás v soudním řízení. Soud projednával to, jak se budete s tátou vídat a kolik bude táta platit na vaše výdaje (jídlo, oblečení, škola, tancování a podobně). Jsem moc ráda, že jsme se mohli osobně vidět. Hodně se teď bavím s tátou a s mámou o tom, jak by to bylo pro Vás nejlepší. Táta a máma se spolu snaží dohodnout. Všichni společně i s paní soudkyní se snažíme najít pro Vás nejlepší řešení.

Co se stalo?

Paní soudkyně rozhodla, že stále budete bydlet s mámou. S tátou se budete vídat o jarních prázdninách a letních prázdninách tady v České republice, na dva týdny. Taky pak na Vánoce, asi na týden. Volat a psát si s tátou můžete, jak budete chtít, máma i táta s tím tak souhlasili a paní soudkyně si taky myslí, že je to pro Vás dobré. Může se stát, že se mámě nebo tátovi nebude líbit, jak paní soudkyně rozhodla a pak by musel rozhodovat ještě jiný soud. Pokud by se to stalo, tak bych Vám to napsala.

Tvje práva

Petro a Katko, i Vy máte právo, jako ostatní děti, vědět všechno potřebné k tomu, co se kolem Vás děje. Máte právo taky říct, co si o tom všem myslíte. Neznamená to ale, že soud rozhodne podle toho. Soud musí zvážit i spoustu dalších věcí, ale Váš názor je pro soud důležitý. Máte taky právo trávit čas s oběma rodiči a taky právo na to, aby se o Vás oba rodiče starali podle svých možností. Taky máte právo si stěžovat, pokud se Vám zdá, že já, Zuzka nebo náš úřad špatně postupuje. My se tím budeme rozhodně zabývat.

Pokud by se něco změnilo, znova se Vám ozvu.

Mějte se zatím moc hezky

Ahoj

Jana

Děkujeme za pozornost

Zuzana Senciová

psycholog

T: +420 731 654 896

E: zuzana.senciova@umpod.cz

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Doc. PhDr. Hana Konečná, Ph.D.

psycholožka, Jihočeská univerzita

*Participace dětí v rozhodování o jejich zdraví –
– řešení genderové dysforie*

Participace dětí v rozhodování o jejich zdraví: řešení genderové dysforie

Hana Konečná

Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská universita

Rodina v právu a bezpráví - Děti a jejich právo na participaci

15.5.2025, Praha

European Society of Human Reproduction and Embryology

Home / Advocacy & Policy / Advocacy projects / Research agenda

Read the full document

Impacting infertility: a research agenda

Research agenda project

To inform research funding programmes such as the European Union's next research framework programme, ESHRE has developed a list of topics related to infertility on which further research is expected to have a particularly high and beneficial impact.

Read the full document [here](#).

Recommended research topics

Preventing infertility and preserving fertility

1. Better preconception and reproductive care and education for preventing infertility
2. Optimised fertility preservation and restoration techniques to give people a better chance of having a genetically related child

2. Optimised fertility preservation and restoration techniques to give patients a better chance of having a genetically related child

Fertility declines with age, especially female fertility, but it may also be prematurely lost in infancy, adolescence or adult life, due to specific pathologies (e.g. genetic, chromosomal or immunological conditions), medical treatment (e.g. radiotherapy or chemotherapy for cancer, treatments for **gender transition**) or acute exposure to environmental factors (e.g. physical and chemical agents in war scenarios) (Anderson et al., 2020). Fertility preservation increases the chances of individuals being able to have genetically related children in the future, which can be a significant contributor to their quality of life and psychological well-being.

<https://www.eshre.eu/Europe/Advocacy-projects/Research-agenda> březen 2025

ESHRE 40th Annual Meeting

Amsterdam, The Netherlands
7-10 July 2024

O-115: Ovarian function in transmasculine people

[Session details](#)

SESSION TITLE

Session 35: Fertility in transmasculine people

Endokronoložka M.D. Moravek z USA: Studie o 41 transmužích, kteří porodili. Téměř všichni užívali afirmační testosteronovou terapii před otěhotněním, třetina otěhotněla během užívání testosteronu.

Effect of Gender-Affirming Tx on Fertility

- The effect of long-term gender affirming hormone therapy on future reproductive capacity is largely unknown
 - Limited human studies are observational in nature, mostly assess short-term therapy, and have mixed results
- Even less is known about fertility in individuals who had puberty halted with GnRH agonists prior to starting testosterone
- Many gender affirming surgeries remove the gonads, and are therefore sterilizing

GUIDE TO
CHILDREN'S PARTICIPATION IN
DECISIONS ABOUT THEIR HEALTH

Steering Committee for Human Rights
in the fields of Biomedicine and Health (CDBIO)

Steering Committee for the Rights of the Child (CDENF)

<https://rm.coe.int/pdf-cdbio-2023-3-final-cdenf-2023-14-final-guide-child-participation-i/1680af8172>

- děti jsou nositeli práv s postupně se rozvíjející schopností činit vlastní rozhodnutí
- mají jedinečné znalosti o svém životě, potřebách a obavách

nutnost **zohlednit jejich názor** v rozhodnutích, která se jich týkají
podstatné je **nalezení správné rovnováhy mezi autonomií a ochranou**

str. 21: *Dobré rozhodnutí musí vzít v úvahu, zvážit a vyvážit, co dítě chce, co je potřeba k zajištění zdraví a pohody dítěte (včetně jeho přežití, zdravého života a vývoje), co chtějí rodiče a zdravotníci a co je skutečně v nejlepším zájmu každého dítěte.*

Gillick competence (1986)

Termín, který používají soudci a zdravotníci k označení dětí mladších 16 let, které mají právní způsobilost dát souhlas se zdravotnickým úkonem, bez nutnosti souhlasu nebo vědomí rodičů.

Gillick v. West Norfolk and Wisbech AHA [1986], kde matka dívky mladší 16 let vznesla námitku proti doporučení ministerstva zdravotnictví, které umožňovalo lékařům poskytovat dětem antikoncepční rady a léčbu bez souhlasu rodičů.

Právo dítěte <16 let souhlasit s lékařským vyšetřením a léčbou, **pokud je dostatečně vyspělé a inteligentní, aby pochopilo povahu a důsledky této léčby**, včetně rizik a alternativních způsobů jednání.

Rozsudek má širší rozsah než jen lékařský souhlas. Stanoví, že pravomoc rodičů rozhodovat za své nezletilé děti není absolutní, ale že se s rostoucí vyspělostí dítěte snižuje.

Gillick competence (1986)

Neexistuje žádný soubor definovaných otázek, odborníci musí při posuzování schopnosti dítěte dát souhlas zvážit:

- věk, vyspělost a duševní schopnosti dítěte
- jeho porozumění dané problematice a tomu, co zahrnuje - včetně výhod, nevýhod a možných dlouhodobých dopadů
- jeho porozumění rizikům, důsledkům a následkům, které mohou z jeho rozhodnutí vyplynout
- jak dobře rozumí všem radám nebo informacím, které mu byly poskytnuty
- jeho porozumění všem alternativním možnostem, pokud jsou k dispozici
- jeho schopnost vysvětlit zdůvodnění svého uvažování a rozhodování.

Teorie psychického vývoje

Freudova psychosexuální teorie, Eriksonova teorie osmi věků člověka, Piagetova teorie vývoje inteligence, Kohlbergova teorie morálního vývoje, Bowlbyho teorie attachmentu, neuropsychologické přístupy (exekutivní funkce)

- Různý důraz na vliv vrozenost vs. okolí, různá periodizace, orientace na různé procesy.
- Společné: dítě není malý dospělý, vývoj pojmán jako řešení konfliktů mezi protichůdnými tendencemi, plnění vývojových úkolů.

Teorie morálního vývoje

(Piaget a Kohlberg (1927 – 1987))

- **Heteronomní chápání vztahů** spočívá v nátlaku dospělých (autorit). Sklon dívat se na povinnosti a k nim se vztahující hodnoty jako na cosi vnějšího. Pravidla předem daná, dítě se musí naučit znát je a respektovat. Jejich naplňování je závislé na fyzické přítomnosti toho, kdo pravidla nastavil.
- **Autonomní morálka** spočívá ve spolupráci, ve schopnosti tvořit a uvědomit si vlastní hodnoty či cíle, vnímat je ve vztahu k druhým. Schopnost uvažovat v dlouhodobém časovém horizontu.

Odlišení jedné úrovně od druhé?

Modely vztahu zdravotník – pacient

Bioetické principy:

činění dobra (beneficence), nepoškození (nonmaleficence), spravedlnost a autonomie *(Beauchamp, T. L., Childress, J. F., 1979)*

- A. Beneficence model, zaměřený primárně na užitek pro pacienta a jeho nepoškození.
- B. Model informovaného souhlasu přenáší odpovědnost za rozhodnutí na pacienta, ovšem ne absolutně; zdravotník nese odpovědnost za výkon *lege artis* (princip nonmaleficence zůstává).
- C. Model sdíleného rozhodování či poučené dohody s cílem dosažení kompromisu na základě probíhající diskuse mezi zdravotníkem a pacientem.
- D. Model spotřebitelský (informované rozhodnutí), který zcela přenáší rozhodovací pravomoc na stranu pacienta, včetně rozhodování o expertních záležitostech

(Doležal. T., Doležal, A., 2023)

Intersexualita (I)

- **Biologická charakteristika** – biologické pohlaví
- odlišnosti se mohou týkat jednotlivých genů, chromozomů, pohlavních hormonů, pohlavních orgánů zevních i vnitřních
- jedinci s biologickou kombinací mužských a ženských pohlavních orgánů
- DSD (disorder of sex development), porucha pohlavního vývoje - lidé s variacemi pohlavních znaků
- 0,5 – 1,5 % populace
- Pohlavní chromozomy XXY, XO
- Většinou je jedno z pohlaví dominantnější

Sexuální orientace (LGB)

- spojena se schopností vytvářet plnohodnotný citový vztah s osobou nebo osobami, které orientace zahrnuje
- trvalé **zaměření eroticko-sexuální náklonnosti** k mužům, ženám, oběma pohlavím, jiným objektům sexuální touhy

Sexuální identita – gender (T)

- psychická charakteristika – sociální pohlaví
- **jak osoba sama sebe vnímá** (žena, muž, nebinární)
- hluboké vnitřní a osobní vnímání jedince, pokud jde o jeho či její gender, který nemusí odpovídat pohlaví, jež mu nebo jí bylo určeno při narození

Gender dysphoria

je utrpení, které člověk pocítuje kvůli nesouladu mezi svou genderovou identitou a pohlavím přiřazeným při narození

https://cs.qaz.wiki/wiki/Gender_dysphoria

Stručné shrnutí Nizozemského protokolu (1997)

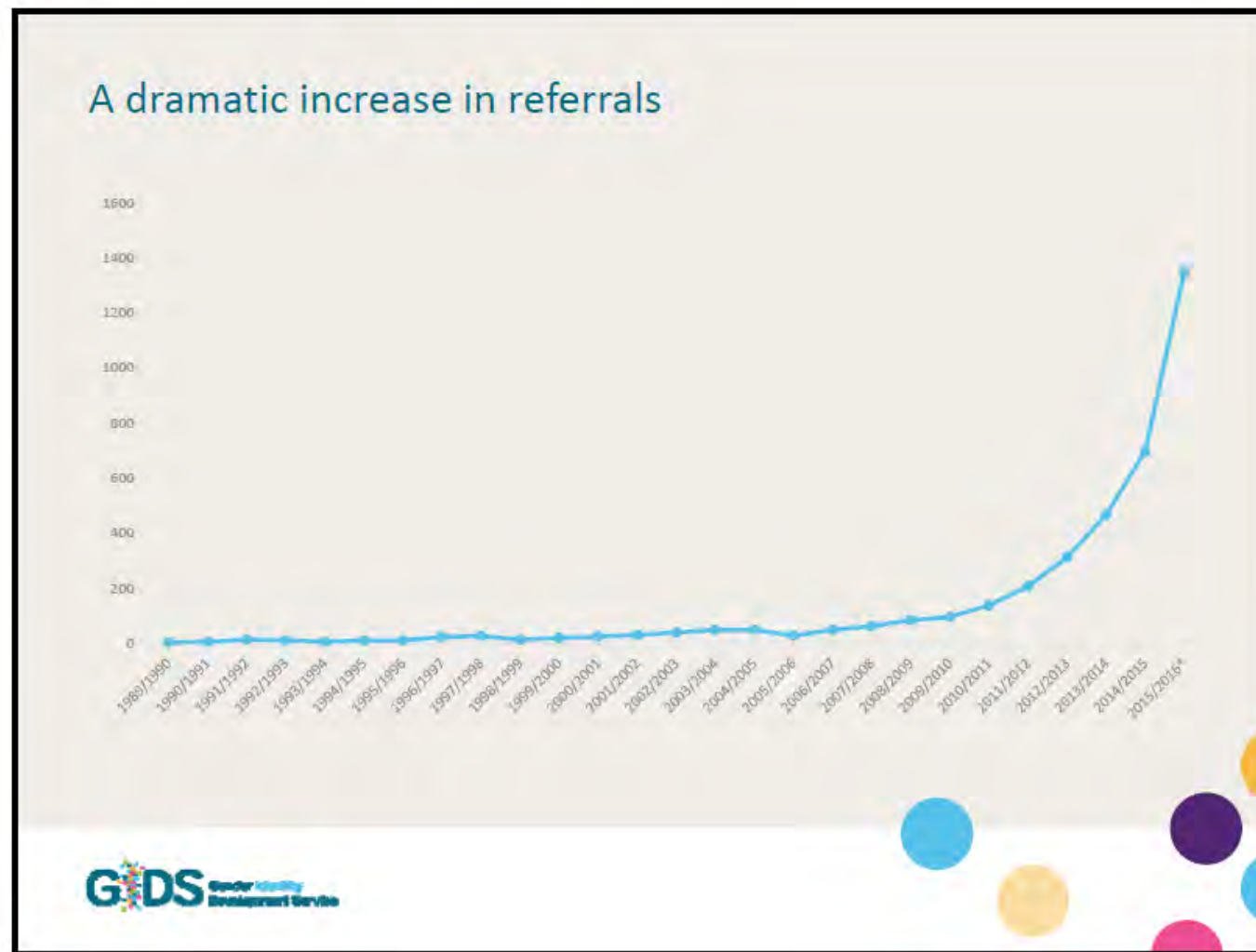
Kritéria způsobilosti:

- pohlavní dysforie v raném dětství, závažná a přetrvávající
- psychická stabilita a podpůrné domácí prostředí .

Postup léčby:

- diagnostické a psychosociální posouzení;
- psychologické nebo psychiatrické zapojení po dobu minimálně 6 měsíců před podáváním hormonálních léků a pokračující až do operace;
- od věku ≥ 12 let použití blokátorů puberty na počátku puberty k zastavení pubertálního vývoje a zastavení vzniku nežádoucích, sekundárních pohlavních znaků;
- od 16 let užívání hormonů k vytvoření tělesných znaků odpovídajících požadovanému pohlaví;
- od 18 let operace.

Gender dysforie u dětí

Švédsko The Gender Identity Development Service (GIDS)

Standardy péče o zdraví transgender a genderově rozmanitých osob, verze č. 8

World Professional Association for Transgender Health (WPATH)

Financováno
Evropskou unií

NU^DZ
NÁRODNÍ ÚSTAV
DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ

Centrum
pro sexuální zdraví
a intervence

trans e-health
Oslabení potřeby a intervence pro transgender
a genderově rozmanité osoby

WPATH

Obsah

Úvod	S5
Kapitola 1. Terminologie	S11
Kapitola 2. Globální uplatnění	S14
Kapitola 3. Odhad velikosti populace	S21
Kapitola 4. Vzdělávání	S25
Kapitola 5. Posouzení dospělých	S28
Kapitola 6. Dospívající	S39
Kapitola 7. Děti	S60
Kapitola 8. Nebinární osoby	S72
Kapitola 9. Eunuchové	S79
Kapitola 10. Intersex osoby	S84
Kapitola 11. Institucionální prostředí	S94
Kapitola 12. Hormonální terapie	S99
Kapitola 13. Operace a pooperační péče	S114
Kapitola 14. Hlasová terapie a komunikace	S122
Kapitola 15. Primární péče	S127
Kapitola 16. Reprodukční zdraví	S139
Kapitola 17. Sexuální zdraví	S146
Kapitola 18. Duševní zdraví	S153
Poděkování	S159
Bibliografie	S160
Příloha A: Metodika	S226
Příloha B: Slovníček pojmů	S233
Příloha C: Genderově afirmativní hormonální terapie	S235
Příloha D: Souhrnná kritéria pro hormonální a chirurgické intervence u dospělých a dospívajících	S237
Příloha E: Genderově afirmativní chirurgické zákroky	S239

Afirmativní terapie

- Vychází z přístupu založeného na právech, zdůrazňuje sebeurčení, odstranění diskriminace, autonomii identity a těla, naplnění vyjádřených potřeb a depatologizaci.
- Klíčovou myšlenkou je, že děti by měly mít možnost činit nezávislá rozhodnutí, která určují jejich zdravotní volby a jejich vlastní život.
- Tyto přístupy potvrzují vyjádřené pohlaví dítěte/dospívajícího, uznávají odbornost každého člověka (včetně nezletilých), pokud jde o jeho vlastní zkušenosti, a podporují léčbu pomocí zásahů ke změně pohlaví na základě toho, co si dítě/dospívající přeje.
- Blokátory puberty a hormony opačného pohlaví, spolu s časnou sociální tranzicí, jsou první linií léčby genderové dysforie u dětí/dospívajících.
- Posouzení duševního zdraví za účelem splnění kritérií způsobilosti a zajištění léčby obav o duševní zdraví se nepovažuje za nutné, pokud o to dítě nebo rodina nepožádají.
- Jiný název pro tuto praxi je Model informovaného souhlasu.

Evaluace praxe

- Švédská národní rada pro zdraví a sociální péči zastavila v roce 2022 hormonální terapii pro nezletilé s výjimkou velmi vzácných případů.
- Norská rada pro vyšetřování zdravotní péče ve zprávě z roku 2023 definovala léčbu pohlavní dysforie jako experimentální léčbu nebo léčbu ve fázi zkoušení.
- Finsko: Doporučení Rady pro volby ve zdravotnictví ve Finsku jsou: psychoterapie, spíše než blokátory puberty, by měla být léčbou první volby pro genderově dysforickou mládež. K této změně došlo po systematickém přezkoumání důkazů, které zjistilo, že důkazy pro přechod u dětí jsou neprůkazné.
- UK – Cass review Zpráva doporučuje, aby GnRHa byla nabízena pouze v rámci výzkumného protokolu. Centralizovaná genderová klinika (GIDS) v Tavistocku byla uzavřena na konci března 2024.

Legislativa v ČR

- Ustanovení § 29 odst. 1 občanského zákoníku zní: Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.
- Ustanovení § 21 a § 23 zákona o specifických zdravotních službách, ve znění od 1. 11. 2017: § 21 (1) *Změnou pohlaví transsexuálních pacientů se pro účely tohoto zákona rozumí provedení zdravotních výkonů, jejichž účelem je provedení změny pohlaví chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce. Transsexuálním pacientem se rozumí osoba, u níž je trvalý nesoulad mezi psychickým a tělesným pohlavím (dále jen „porucha sexuální identifikace“).*

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Pl. ÚS 52/23

V Brně dne 24. dubna 2024

Ústavní soud rozhodl ... za účasti Parlamentu České republiky, jako účastníka řízení, takto:

- II. Ustanovení § 29 odst. 1, věty první, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se ruší uplynutím dne 30. 6. 2025.**
- III. Ustanovení § 21 odst. 1, věty první, zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, se ruší uplynutím dne 30. 6. 2025.**

Návrhy na řešení

- Stanovisko Sexuologické společnosti ČLS JEP: *Sexuologická společnost trvá na platnosti současných pravidel pro chirurgickou změnu pohlaví, potvrzení k této změně pohlaví tedy mohou sexuologové vydávat po nejméně 12 měsíční hormonální terapii a 12 měsíčním RLT (žití v opačné genderové roli než je jich připsané pohlaví).*
- Stanovisko lidskoprávních organizací: *Výzva k urychlenému přijetí nové právní úpravy, která bude ... umožňovat úřední změnu pohlaví i mladým lidem pod 18 let; ... přičemž se považuje za nepřijatelné, aby nová právní úprava podmiňovala úřední změnu pohlaví jakýmkoliv požadavky v rozporu s právními či odbornými standardy jako*
 - *jakákoliv forma operačního zákroku jako sterilizace či kastrace;*
 - *povinnost lékařské diagnózy psychologické poruchy;*
 - *povinnost léčby včetně hormonální terapie nebo tzv. chemické kastrace;*
 - *povinnost rozvodu manželství či partnerství.*

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

Diskuze

Rodina v právu a bezpráví

Děti a jejich právo na participaci

15. 5. 2025

*Děkujeme Vám za účast na dnešní konferenci
a přejeme Vám příjemný zbytek dne.*